

RECOMENDACIÓN PARA UN USO ADECUADO DA LINGUAXE NAS UNIVERSIDADES

Documento aprobado polo Pleno de Políticas de Igualdade de Xénero
na súa sesión do 19 de xullo de 2024

RELACIÓN DE UNIVERSIDADES ASISTENTES AO PLENO

1. Universitat Autònoma de Barcelona
2. Universidad Autónoma de Madrid
3. Universidad de Alcalá
4. Universidad de Alicante
5. Universidad de Almería
6. Universitat de Barcelona
7. Universidad de Burgos
8. Universidad de Cádiz
9. Universidad de Cantabria
10. Universidad Carlos III de Madrid
11. Universidad de Castilla-La Mancha
12. Universidad Complutense de Madrid
13. Universidad de Córdoba
14. Universidade da Coruña
15. Universidad de Deusto
16. Universidad Europea Miguel de Cervantes
17. Universidad de Extremadura
18. Universitat de Girona
19. Universidad de Granada
20. Universitat de les Illes Balears
21. Universidad Internacional de Andalucía
22. Universitat Internacional de Catalunya
23. Universidad de Jaén
24. Universitat Jaume I de Castellón
25. Universidad de La Rioja

26. Universidad de Las Palmas de Gran Canaria
27. Universitat de Lleida
28. Universidad de León
29. Mondragon Unibertsitatea
30. Universidad de Málaga
31. Universidad Miguel Hernández de Elche
32. Universidad de Murcia
33. Universidad Nacional de Educación a Distancia (UNED)
34. Universidad de Navarra
35. Universidad de Oviedo
36. Universitat Oberta de Catalunya
37. Universidad Pablo de Olavide
38. Universidad del País Vasco/Euskal Herriko Unibertsitatea (UPV/EHU)
39. Universidad Politécnica de Cartagena
40. Universitat Politècnica de Catalunya
41. Universidad Politécnica de Madrid
42. Universitat Politècnica de València
43. Universidad Pontificia Comillas
44. Universitat Pompeu Fabra
45. Universitat Ramon Llull
46. Universidad Rey Juan Carlos
47. Universitat Rovira i Virgili
48. Universidad de Salamanca
49. Universidade de Santiago de Compostela
50. Universidad de Sevilla
51. Universitat de València

52. Universidad de Valladolid

53. Universitat de Vic

54. Universidade de Vigo

55. Universidad de Zaragoza

RECOMENDACIONES PARA UN USO ADECUADO DA LINGUAXE NAS UNIVERSIDADES

Desde a Lei orgánica 3/2007, do 22 de marzo, para a igualdade efectiva de mulleres e homes, que no seu artigo 14 estableceu no seu apartado 11 como un dos criterios xerais de actuación dos poderes públicos "A implantación dunha linguaxe non sexista no ámbito administrativo e o seu fomento na totalidade das relacións sociais, culturais e artísticas", as universidades españolas atendendo ao cumprimento desta Lei introduciron no sistema universitario do Estado español diferentes estratexias para sensibilizar sobre a importancia dun uso adecuado da linguaxe desde a perspectiva de xénero.

Ademais, a Axenda 2030 para o Desenvolvemento Sostible, no seu obxectivo número 5, impulsa o compromiso da comunidade internacional para o logro da igualdade de xénero e o apoderamento de todas as mulleres e nenas. O obxectivo deste documento é proporcionar unhas recomendacións básicas para promover un uso non sexista da linguaxe no ámbito universitario e contribuír á Axenda 2030.

O QUE NON SE NOMEA NON EXISTE

QUE É A LINGUAXE SEXISTA?

O **sexismo lingüístico ou linguaxe sexista** é o que utiliza palabras ou estruturas que invisibilizan ou exclúen as mulleres. É dicir, non é algo característico da lingua como sistema, senón que se apoia nalgúns dos usos arraigados e aceptados como correctos. Trátase dunha construción social froito dun modelo androcéntrico que considera o home como medida de todas as cousas e que reflicte, transmite e reforza un modelo non igualitario.

A linguaxe non é sexista en si mesma, si o é a súa utilización e busca promover a selección consciente de palabras evitando o uso da forma masculina por defecto para a descrición de persoas en xeral.

POR QUE USAR UNHA LINGUAXE NON SEXISTA?

O uso que facemos da lingua inflúe na construción da identidade persoal e determina a mentalidade colectiva e a conduta social. Para poder acadar unha igualdade efectiva entre mulleres e homes é necesario que a linguaxe reflicta esa igualdade. A Lei orgánica 3/2007 para a igualdade efectiva entre mulleres e homes, no seu art. 14, establece que, entre outros, serán criterios

xerais de actuación dos poderes públicos, "a implantación dunha linguaxe non sexista no ámbito administrativo e o seu fomento na totalidade das relacións sociais, culturais e artísticas".

Resulta fundamental utilizar unha linguaxe libre de sexismo no ámbito universitario, xa que somos un espello no que a sociedade se mira. Formamos a profesionais de distintos ámbitos e temos que ser conscientes de que a nosa linguaxe haberá ser vehículo de consciencia social e de igualdade.

COMO USAR UNHA LINGUAXE NON SEXISTA?

A lingua, como ferramenta rica en recursos, permítenos escoller entre infinidade de formas e posibilidades á hora de expresármonos, por iso é aconsellable:

- Evitar un discurso que ignore as mulleres e as súas experiencias. Nomealas alí onde aparezan para non contribuír á súa invisibilización.
- Facer referencia "ás mulleres" non a "á muller" xa que non hai un só modelo de muller.
- Non usar o masculino nun sentido xenérico para facer referencia a

grupos mixtos e moito menos para referirse a grupos de mulleres.

- Se se nomea unha realidade na que hai máis mulleres que homes, utilizar a lóxica e antepoñer o feminino inclusivo.
- Utilizar o feminino en cargos, profesións, ocupacións, títulos e rangos cando sexan mulleres. Por exemplo: *graduada, licenciada, diplomada, doutora, técnica, catedrática, profesora, PTXAS/PDI funcionaria.*
- Procurar utilizar termos inclusivos como *profesorado, estudiantado, cidadanía* ou usar feminino antepoñendo *persoa* ou *persoas* cando se poida, por exemplo: *as persoas traballadoras.* Cando non se poida, utilizar desdobramentos.
- Utilizar *quen, persoa, persoas* en lugar dos determinantes *o, os, aquel, aqueles, todos.* Por exemplo: *Quen se inscriba no curso obterá o recoñecemento de 2 créditos ECTS / A persoa que se inscriba no curso obterá o recoñecemento de 2 créditos ECTS en lugar de O que se inscriba no curso obterá o recoñecemento de 2 créditos ECTS / Aquel que se inscriba no curso obterá o recoñecemento de 2 créditos ECTS ou Quen se inscriba no curso obterá o recoñecemento de 2 créditos ECTS / As persoas que se inscriban no curso obterán o recoñecemento de 2 créditos ECTS en lugar de Os que se inscriban no curso obterán o recoñecemento de 2 créditos ECTS / Aquelles que se inscriban no curso obterán o recoñecemento de 2 créditos ECTS / Todos os que se inscriban no curso obterán o recoñecemento de 2 créditos ECTS.*
- Empregar *alguén, algunhas persoas, un grupo de, multitude de* en lugar dos pronomes indefinidos *un, todos, algúns, varios, moitos.* Por exemplo: *Cando alguén decide como facelo faino* en lugar de *Cando un decide como facelo faino*; *Algunhas persoas cren que a universidade é reflexo da sociedade* en lugar de *Algúns cren que a universidade é reflexo da sociedade*; *Un grupo de estudantes* en lugar de *Varios estudantes.*
- Utilizar os determinantes invariables *cada* ou *calquera.* Por exemplo: *utiliza Calquera persoa interesada* ou *Cada unha das persoas interesadas* en lugar de *Todos os interesados.*
- Sempre que non modifique o significado da oración:
  - **Suprimir o artigo os.** Por exemplo : *O curso está dirixido a profesionais* en lugar de *O curso está dirixido aos profesionais.*
  - Usar a **impersonalidade.** Por exemplo : *Navegar con identificación* en lugar de *Navegar identificado* e *Pódese cancelar a matrícula* en lugar de *Os alumnos poden cancelar a matrícula.*
  - **Omitir o suxeito.** Por exemplo: *Haberá un debate* en lugar de *Os participantes manterán un debate.*
  - Utilizar a **segunda persoa do singular** (*ti* ou *vostede*). Por exemplo: *Se decides inscribirte no curso obterás un certificado de formación.*
ou *Se decide inscribirse no curso obterá un certificado de formación* en lugar de *Os alumnos e os profesores que decidan inscribirse no curso obterán un certificado de formación.*

- Empregar o infinitivo ou o xerundio do verbo. Por exemplo: *Inscribándose a través do formulario accederase ao curso* en lugar de *Os que se inscriban a través do formulario terán acceso ao curso* e *Cómpre entregar a documentación* en lugar de *Cómpre que os alumnos entreguen a documentación*.
- Usar adxectivos invariables en lugar de adxectivos masculinos á hora de cualificar un grupo mixto. Por exemplo: *Os meus estudantes son moi intelixentes* en lugar de *Os meus estudantes son moi listos*.
- Ser consciente do valor e a capacidade transformadora da linguaxe.

Persoas non binarias

Para referirse a personas non binarias pódese empregar:

- Linguaxe non binaria indirecta. Evitar as palabras que evidencien o xénero masculino ou feminino e, no seu lugar, modificar a frase de maneira que se utilicen palabras neutras ou cambios gramaticais. Por exemplo: *¿Preparáche?* en lugar de *¿Estás preparado/a?*
- Linguaxe non binaria directa. Utilizar o feminino antepoñendo a palabra *persoa* ou *persoas* ou preguntar directamente con que pronomes se identifica. Referirse ás persoas polos nomes que elas mesmas elixen é básico para respectar a dignidade humana.

RECOMENDACIONES BÁSICAS PARA O ÁMBITO UNIVERSITARIO

Utilizar:

- O **profesorado** ou o **persoal docente** en lugar de os *profesores*.
  - O **alumnado** ou o **estudiantado** en lugar de os *alumnos*.
  - O **persoal investigador** en lugar de os *investigadores*.
  - As **persoas tituladas** en lugar de os *titulados*.
  - As **persoas beneficiarias/usuarios** en lugar de os *beneficiarios/usuarios*.
  - **Bolsas para alumnado estranxeiro** en lugar de *bolsas para estranxeiros*.
  - A **persoa responsable** en lugar de o *responsable*.
  - A **dirección do curso/proxecto/máster** en lugar de o *director do curso/proxecto/máster*.
- **Evitar as barras** nos formularios:
<u>En lugar de:</u>	<u>Podemos dicir:</u>
- Sr./Sra.:	- Nome e Apelido
- Domiciliado/a en:	- Domicilio:
- Nado/a en:	- Lugar de nacemento :
- Graduado/a en:	- Grao en:
- Firma do interesado/a:	- Asinado:
- Cando sexa necesario, utilizar o **desdoblamento dos artigos**, por exemplo : os e as *bolseiras*, as e os *bolseiros* (a concordancia establécese co determinante ou o substantivo máis próximo), o **desdoblamento parcial**, por exemplo: *estimadas/estimados colegas* ou *as alumnas e alumnos* e o **desdoblamento total**, por exemplo: *a vicedecana /o vicedecano* ou *queridas compañeiras / queridos compañeiros*.

- Utilizar os recursos e mecanismos anteriores en documentos **internos, externos e en liña** (avisos, comunicacións, contratos), **publicacións en papel e en liña** (manuais, libros, boletíns, traballos de investigación) e **intervencións orais**.

PARA REFLEXIONAR

O termo *home* como xenérico non inclúe ás mulleres, utilizar *humanidade, ser humano* ou *persoa*. Utilizar frases como *A historia do home* ou *O home na arquitectura* en lugar de *ser humano* invisibiliza as mulleres, e transmite a idea de que non foron axentes da historia nin suxeitos de dereitos.

O termo *ciudadán* como xenérico non inclúe ás cidadás, mellor utilizar *ciudadanía*.

Na nosa lingua existen certos **baleiros léxicos**. Por exemplo:

- A palabra *xenias* non existe a pesar de ser gramaticalmente correcta.
- Non hai equivalente feminino á palabra *machada*. (acción propia do macho)
- *Primeira dama* refírese á ‘esposa do presidente’, pero non hai unha palabra que faga referencia ao ‘esposo da presidenta’.

O uso da linguaxe deu lugar a unha **dualidade de significados** . Por exemplo :

- Se dicimos de alguén que *está coma un touro* queremos destacar a súa fortaleza de vitalidade; se dicimos que *está coma unha vaca*, estámonos referindo ao seu exceso de peso.
- Dise que algo é *caralludo* cando é bo ou divertido, pero cando é insubstancial ou de pouco valor é unha *conachada*.

O respecto ás outras persoas a través da linguaxe contribúe á sustentabilidade no planeta.

ALGUNHAS ALTERNATIVAS AO MASCULINO XENÉRICO

Uso de sustantivos abstractos, colectivos ou comúns

Os profesores	O profesorado/O persoal docente
Os alumnos/Os estudantes	O alumnado/O estudiantado
Os administrativos	O persoal administrativo
Os técnicos	O persoal técnico
Os traballadores	O cadro de persoal/O persoal
O vicerreitor	A vicerreitoría
O director/O decano	A dirección/O decanato
O secretario	A secretaría
O presidente/O vicepresidente	Apresidencia/A vicepresidencia
O coordinador	A coordinación
Os titores	As titorías
O representante	A persoa representante
O interesado	A persoa interesada
Os alumnos discapacitados	O alumnado con discapacidade.

Omisión de determinantes

Poderán optar **os profesionais** con experiencia.

Poderán optar **profesionais** con experiencia

Cada comisión irá presidida **polo titular**.

Cada comisión irá presidida polo **seu titular**

Formación dirixida **aos responsables / aos integrantes** de área.

Formación dirixida a **responsables / integrantes** de área.

Mellor utilizar: quen / alguén

O que suscribe.

Quen suscribe.

Se **algún** non acepta.

Se **alguén** non acepta.

Algúns dos presentes desexa intervir?

Alguén desexa intervir?

Traballadores e traballadoras da UMA.

Quen traballe na UMA.

Estructuras con se

Cando **o alumno** solicite a titoría.

Cando **se solicite** a titoría.

Foron elixidos **delegados**.

Elixíronse delegados.

Paso de pasiva a activa e viceversa

Os vogais serán designados por cada un dos grupos.

Cada grupo designará ás **súas vogalías**.

O **alumno** debe presentar o traballo mañá.

O traballo **debe ser presentado** mañá.

Substituír o verbo estar + adxectivo polo verbo ter + substantivo.

Estar obrigado a cumprir.

Ter obriga de cumprir.

Axectivos masculinos substitúense por preposición + substantivo

Autorizado	Con autorización
Titulado universitario	Con titulación universitaria

Evitar un uso excesivo de desdoblamentos e barras

A maioría dos/as alumnos/as acudiron ao exame.	A maioría do alumnado acudiu ao exame.
Graduado/a en:	Grao en:
Precísanse secretarios/as .	Precísase persoal de secretaría .
Benvidos e benvidas ao curso.	Dámosvos a benvida ao curso.

Cambiar a redacción

Todos suspenderon.	Ninguén aprobou.
Rogo que estean atentos .	Rogo que presten atención .
Para ser catedrático precísase...	Para obter unha cátedra precísase...

Cambiar *distintos* por *diferentes*; *ningún* por *ninguén*; *todos* por *cada*

Ningún se presentou á reunión.	Ninguén se presentou á reunión.
---------------------------------------	--

Sustituir o termo HOME cando sexa xenérico

Os estudos sobre o home .	Os estudos sobre o ser humano/ a humanidade
----------------------------------	--